

Akshara Multidisciplinary Research Journal
Peer-Reviewed & Refereed International Research Journal

February 2024

Special Issue 10 Volume VI

**Recent Trends in Commerce, Management,
Economics and Information Technology**

-: Guest Editor: -

Dr. Gauri M. Rane

Principal

Dr. Annasaheb G. D. Bendale Mahila Mahavidyalaya, Jalgaon

-: Executive Editor: -

Dr. Sheela S. Rajput

Dr. Prashant V. Patil

Mrs. Sayalee K. Patil

-: Associate Editor: -

Dr. V. J. Patil

Dr. P. N. Tayade

Akshara Publication

, Office. Plot.No. 42 Gokuldharm Residency Prerana Nagar, Wanjola Road,
Bhusawal Dist. Jalgaon [M. S.] India Pin Code :425201

Sr.No	Title of the Paper	Author's Name	Pg.No
43	Exploring the Macroeconomic Nexus: Evaluating the Interrelationship between Growth of GDP, Exports, & Foreign Exchange Reserves in the Indian Economy	Mr. Kailesh Jaitwar	188
44	An Analytical Study of Social Media Marketing and its Impact on Consumer Behavior in Jalgaon District	Utkarsh Sanjay Punyashil	194
45	Self-Help Groups : - A Tool For Empowering Women and Eradicating Poverty Through Education	Dr. Prashant V. Patil	198
46	Role of social media in the Development of Women Entrepreneur with special reference to Jalgaon city	Mrs. Sayalee Kapil Patil	203
47	A study on the performance of funds management	Mrs. Jui G Narkhede	209
48	Challenges and Opportunity before Maharashtra Sugar Industries Special Reference to North Maharashtra	Dr.Kalyansingh P. Patil	211
49	Study of working life of un-organized sectors employees	Jayant Prabhakar Neve	213
50	भारतातील पर्यटन उद्योग	श्री. मंगेश संतोष किनगे	216
51	भारताच्या वाढत्या डिजिटल अर्थव्यवस्थेचा अभ्यास	सविता प्रशांत पाटील	220
52	भारतीय ज्ञान प्रणाली	कु. वैष्णवी संतोष वाणी डॉ. सचिन भास्कर कुंभार	222
Abstract			
53	Building Resilience: Self-Help Groups Driving Sustainable Development in Jalgaon City	Ritu Yogesh Salunkhe Tejashri Prakash Chaudhari	226
54	The Service Sector as India's Road to Economic Growth	Gayatri Ashok Bari Harshada Madhukar Patil	226
55	New Education Policy 2020 & Commerce	Neha Milind Khare Komal Dagadu Patil	227
56	Green Marketing: An analytical study on consumer Awareness in Jalgaon District	Rohini Sanjay Patil Jyotsna Ashok Baviskar	227
57	Impact of Technology – Oriented World on Children Development In Jalgaon. District	Maya Pralhad Mahajan Jyotsna Ratan Borse	227
58	Financial Literacy Among Working Women	Priyanka Ganesh Saraf Sakshi Dinesh Bari	228
59	A Study on Consumer Satisfaction of using Mobile E – Wallet at Jalgaon City	Ms. Priyanka A. Chaudhari Ms. Aachal Rajendra Joshi Ms. Jayashri Ravi Hatagale	228
60	A Study on Impact of Social Media on Mental Health Issues	Dhanshri Mahesh Chaudhari Neha Bhaskar Bhalerao	229
61	An Analytical Study of Students Perception Towards E-Learning In Higher Education of Jalgaon District	Dipali Kailas Marathe Jayshri Ajay Bhavsar	299

कु. वैष्णवी संतोष वाणी
संशोधक विद्यार्थिनी

डॉ. सचिन भास्कर कुंभार
मार्गदर्शक

1. अर्थशास्त्र विभाग

डॉ.अण्णासाहेब जी.डी.बेंडाळे महिला महाविद्यालय, जळगाव

गोषवारा

भारतीय ज्ञान प्रणालीचे उद्दिष्ट समकालीन समाजाचे निराकरण करण्यासाठी पुढील संशोधनास समर्थन देणे आणि सुलभ करणे आहे. समस्या भारतीय ज्ञान प्रणाली हे वैदिक साहित्य, वेद आणि उपनिषदांवर आधारित आहे. विद्यमान आयकेएस अभ्यासक्रम असू शकतात. डिजिटल लर्निंग प्लॅटफॉर्मवर सिंक केले. शिक्षकांच्या प्रशिक्षणासाठी आणि अभिमुखतेसाठी मॉड्यूल डिझाइन केले जाऊ शकतात. भारतीय ज्ञान प्रणाली अभ्यासक्रमांवरील वर्ग वितरणाची गुणवत्ता सुधारण्यासाठी विशेष शिक्षक प्रशिक्षण केंद्रे असतील भारतीय ज्ञान प्रणालीशी संबंधित विशिष्ट विषयांवर शिक्षकांना प्रशिक्षित करण्यासाठी स्थापित. असतील ग्रँड नॅशनल चॅलेंजेस, राष्ट्रीय स्पर्धाद्वारे भारतीय ज्ञान प्रणाली मधील नवकल्पनांना प्रोत्साहन आणि नवनिर्मितीला प्रोत्साहन याद्वारे जागतिक सहकार्यामध्ये प्रवेश करू शकतात. भारत-केंद्रित संशोधन करण्यासाठी भारतीय ऐतिहासिक संशोधन परिषद (ICHR) सारख्या संस्थामध्ये भारतीय ज्ञान प्रणाली केंद्रांच्या स्थापनेसाठी प्रारंभिक निधी प्रदान केला जाईल. अस्सल भारतीय ज्ञान प्रणाली प्रसार आणि लोकप्रिय करण्यासाठी विविध यंत्रणांद्वारे लोकांपर्यंत पोहोचण्याचा दृष्टीकोन असावा जागरूक आणि आत्मविश्वासपूर्ण नागरिक विकसित करण्यासाठी ज्ञान. लोक विविध भारतीय ज्ञान प्रणाली मध्ये सहभागी होतील नागरिक विज्ञान उपक्रमांप्रमाणेच जन भागिदारी कार्यक्रमांद्वारे उपक्रम. रोजगार कौशल्याधारित कार्यक्रमांद्वारे युवकांसाठी संधी निर्माण केल्या जातील. भारतीय ज्ञान प्रणाली हेरिटेजला प्रोत्साहन देईल भारतीय वारसा भारतीयांना आणि जगाला दाखवण्यासाठी तंत्रज्ञान उपाय आणून तंत्रज्ञान. जगातील 10% पर्यटन हस्तगत करणे आणि मोठ्या प्रमाणावर तरुणांना रोजगाराच्या संधी उपलब्ध करून देणे हे त्याचे उद्दिष्ट आहे.

मुख्य शब्द : भारतीय ज्ञान प्रणाली, कौशल्य-आधारित कार्यक्रम, रोजगाराच्या संधी, NEP 2020, वैदिक साहित्य, उपनिषद, शिक्षण, आरोग्य, पर्यावरण इ.

प्रस्तावना :

भारतीय ज्ञान प्रणाली ही एका पिढीकडून ज्ञानाचे पद्धतशीर प्रसारण आहे. पुढच्या पिढीला. ही एक संरचित प्रणाली आहे आणि परंपरेपेक्षा ज्ञान हस्तांतरणाची प्रक्रिया आहे. भारतीय ज्ञान प्रणाली वैदिक साहित्य, उपनिषद, वेद आणि वेदांवर आधारित आहे. NEP-2020 (राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणात) हा प्राचीन आणि समृद्ध वारसा ओळखतो. शाश्वत भारतीय ज्ञान आणि विचार हे मार्गदर्शक तत्व आहे. भारतीय ज्ञान प्रणालीचा समावेश होतो. अनुभव, निरीक्षण, प्रयोग यातून विकसित झालेले ज्ञान, विज्ञान आणि जीवन दर्शन आणि विश्लेषण यांचे प्रमाणित करण्याच्या आणि प्रत्यक्षात आणण्याच्या या परंपरेचा आपल्या शिक्षणावर परिणाम झाला आहे कला, प्रशासन, कायदा, न्याय, आरोग्य, उत्पादन आणि वाणिज्य याचा शास्त्रीय प्रभाव पडला आहे आणि भारताच्या इतर भाषा ज्या शाब्दिक, मौखिक आणि कलात्मक परंपरांद्वारे प्रसारित केल्या गेल्या ते प्राचीन भारतातील ज्ञान आणि त्याचे यश आणि आव्हाने शिक्षण, आरोग्य, पर्यावरण आणि खरंच जीवनाच्या सर्व पैलूशी संबंधित आकांक्षा आणि भारताच्या भविष्याची जाणीव समाविष्ट आहे.

उद्दिष्टे : भारतीय ज्ञान प्रणालीच्या कार्य पद्धतीचा अभ्यासने.

गृहीतक : भारतीय ज्ञान प्रणालीच्या कार्य पद्धतीचा अवलंब करून सर्वसमावेशक विकास साधता येतो.

संशोधन पद्धती : या शोध निबंधासाठी दुय्यम साधन सामग्रीचा वापर केलेला आहे.

भारतीय ज्ञान प्रणालीच्या कार्य पद्धती :-

भारतीय ज्ञान प्रणालीची उद्दिष्टे :- भारतीय ज्ञान प्रणालीचे उद्दिष्ट समकालीन समस्यांचे निराकरण करण्यासाठी पुढील संशोधनास समर्थन देणे आणि सुलभ करणे आहे. समग्र आरोग्य, मानसशास्त्र, न्यूरोसायन्स, निसर्ग, पर्यावरण यासारख्या अनेक क्षेत्रातील सामाजिक समस्या आणि शाश्वत विकास, भूतकाळातील चित्र काढणे आणि भारतीयांचे एकत्रीकरण करणे हे प्राथमिक उद्दिष्ट आहे. ज्ञान प्रणालीचा वापर करून भारत आणि जगाच्या समकालीन व उदयोन्मुख समस्यांचे निराकरण करणे आहे. ज्ञान हस्तांतरणाच्या अखंडित परंपरा आणि अनोख्या द्वारे प्रस्तुत आमच्या प्राचीन ज्ञान प्रणाली दृष्टिकोन आहे.

भारतीय ज्ञान प्रणाली :

इंडियन नॉलेज सिस्टम (भारतीय ज्ञान प्रणाली) हा AICTE मधील शिक्षण मंत्रालयाच्या (MoE) अंतर्गत एक नाविन्यपूर्ण सेल आहे. नवी दिल्ली. आयकेएसच्या सर्व पैलूंवर आंतरविषय संशोधनाला चालना देण्यासाठी याची स्थापना करण्यात आली आहे. पुढील संशोधन आणि सामाजिक अनुप्रयोगांसाठी भारतीय ज्ञान प्रणाली चा प्रसार करा. प्रसारासाठी ते सक्रियपणे गुंतले जाईल. आपल्या देशाचा समृद्ध वारसा हा कला, साहित्य, कृषी क्षेत्रातील पारंपारिक ज्ञान, मूलभूत विज्ञान, अभियांत्रिकी आणि तंत्रज्ञान, आर्किटेक्चर, व्यवस्थापन, अर्थशास्त्र इ. विषयांचा होता.

भारतीय ज्ञान प्रणाली विभागाची कार्ये : भारतीय ज्ञान प्रणाली विभागाचे मुख्य कार्य म्हणजे भारतीय ज्ञान प्रणाली आधारित/संबंधित आंतर आणि ट्रान्सशिस्लिनरी कामात सुसूत्रता आणणे सोबत समन्वय साधणे होते आणि हे कार्य भारतातील आणि परदेशातील विविध संस्थांद्वारे विद्यापीठे व संस्थांच्या द्वारे होत असे. राष्ट्रीय महत्त्व हे संशोधन आणि विकास हे विविध मंत्रालये आणि खाजगी क्षेत्रातील संस्थांना त्यात सहभागी होण्यासाठी प्रेरित करतात. दुसरे म्हणजे विषयवार आंतरविद्याशाखीय संशोधन स्थापित करणे, मार्गदर्शन करणे आणि त्यांचे परीक्षण करणे संस्था, केंद्रे आणि व्यक्तींच्या संशोधकांचा समावेश असलेले गट तसेच योजना तयार करणे आणि प्रोत्साहन देणे, विविध प्रकल्पांना निधी उपलब्ध करून देणे आणि संशोधन करण्यासाठी यंत्रणा विकसित करणे आणि भारतीय ज्ञान प्रणाली च्या जाहिरातीसाठी आवश्यक तेथे धोरणात्मक शिफारसी करणे असे भारतीय ज्ञान प्रणाली विभागाची कार्ये आहेत.

भारतीय ज्ञान प्रणाली च्या सर्व पैलूंवर आंतरविद्याशाखीय संशोधनाला चालना देण्यासाठी जतन व पुढील संशोधन सामाजिक उपयोगांसाठी 'इंडियन नॉलेज सिस्टीम्स' चा प्रसार करणे ही दृष्टी आहे.

शिक्षणातील भारतीय ज्ञान प्रणाली: शालेय आणि उच्च शिक्षण अभ्यासक्रमात भारतीय ज्ञान प्रणाली शास्त्रोक्त पद्धतीने सादर केला जाईल. भारतीय ज्ञान प्रणाली मध्ये आदिवासी ज्ञान तसेच देशी आणि पारंपारिक शिक्षण पद्धतींचा समावेश असेल ज्यामध्ये समावेश असेल आणि गणित, खगोलशास्त्र, तत्त्वज्ञान, योग, वास्तुशास्त्र, वैद्यकशास्त्र, कृषी, अभियांत्रिकी, भाषाशास्त्र, साहित्य, क्रीडा, खेळ, तसेच शासन, राज्य आणि संवर्धन यांचा समावेश होतो. आदिवासी वांशिक-औषधी पद्धती, वन व्यवस्थापन, पारंपारिक (सेंट्रिय) पीक लागवड, नैसर्गिक शेती इत्यादींचे विशिष्ट अभ्यासक्रमही उपलब्ध करून दिले जातील. माध्यमिक शाळेतील विद्यार्थ्यांना भारतीय नॉलेज सिस्टीम्सवर एक आकर्षक अभ्यासक्रम देखील पर्यायी म्हणून उपलब्ध असेल.

भारतातील समृद्ध विविधतेचे ज्ञान प्रथमतः शिकणाऱ्यांनी आत्मसात केले पाहिजे हे धोरण मान्य करते. यामध्ये साध्या उपक्रमांचा समावेश असेल, जसे की देशाच्या विविध प्रदेशांमध्ये विद्यार्थ्यांच्या सहली. हे केवळ पर्यटनालाच चालना देणार नाही तर भारताची विविधता, संस्कृती आणि परंपरांबद्दल जागरूकता आणि प्रशंसा तसेच राष्ट्राच्या विविध भागांबद्दलचे ज्ञान विकसित करण्यात मदत करेल. या दिशेने 'एक भारत श्रेष्ठ भारत' अंतर्गत दिशानिर्देश देशातील 100 पर्यटन स्थळे ओळखली जातील जिथे शैक्षणिक संस्था विद्यार्थ्यांना या स्थळांचा अभ्यास करण्यासाठी पाठवतील आणि त्यांचा इतिहास, वैज्ञानिक योगदान, परंपरा, देशी साहित्य आणि ज्ञान इ. साठी सध्या, मूळ संशोधन, शिक्षण आणि भारतीय ज्ञान प्रणाली च्या प्रसारासाठी 32 भारतीय ज्ञान प्रणाली केंद्रे स्थापन करण्यात आली आहेत. प्राचीन धातूविज्ञान, प्राचीन शहर यासारख्या 75 उच्च अंत-विषय संशोधन सुविधा चालू आहेत.

नियोजन आणि जलस्रोत व्यवस्थापन, प्राचीन रसायनशास्त्र इत्यादी प्रकल्प राबवले जात आहेत. भारतीय ज्ञान प्रणाली वर सुमारे 5200 इंटरनॅशनल ऑफर केल्या आहेत. 50 विद्याशाखा विकास कार्यक्रम आयोजित करून कार्यशाळा आणि राष्ट्रीय/आंतरराष्ट्रीय परिषद आहेत. 8000 हून अधिक HEI ने त्यांच्या अभ्यासक्रमात भारतीय ज्ञान प्रणाली स्वीकारण्यास सुरुवात केली आहे आणि 1.5 लाख पुस्तकांच्या डिजिटायझेशनवर काम केले आहे. भारतीय ज्ञान प्रणाली डिव्हिजनने विविध ज्ञान क्षेत्रातील आघाडीच्या विचारवंत आणि अभ्यासकांना एकत्र आणले आहे. समृद्ध भारतीय ज्ञान परंपरा स्थापन करण्यासाठी व्हिजन 2047 विकसित करणे. आपल्या विपुल ज्ञानातून रेखांकन करून आपल्या वर्तमान काळातील आव्हानांना तोंड देण्यासाठी पुढील संशोधनास प्रोत्साहन देणे आणि सक्षम करणे सोपे होईल. या अभ्यासक्रमांचा मुख्य प्रवाहातील शिक्षणामध्ये समावेश केल्याने आपल्या शिक्षण पद्धतीचा वारसा जतन करताना प्रेरणा मिळेल. पारंपारिक आणि समकालीन अशा दोन्ही संकल्पनांच्या प्रदर्शनाद्वारे, विद्यार्थी त्यांच्या संस्कृतीची अधिक चांगली माहिती मिळवू शकतात, त्यांचा बौद्धिक विकास वाढवू शकतात आणि त्यांचा आत्मविश्वास वाढवू शकतात.

मंत्रालय आणि नियामक संस्थांची मार्गदर्शक तत्त्वे: NEP 2020 ची उद्दिष्टे साध्य करण्यासाठी मंत्रालय, नियामकांकडून उपक्रम हाती घेण्यात आले आहेत. UGC आणि AICTE आणि HEI सारख्या संस्था. उच्च शिक्षण अभ्यासक्रमात भारतीय ज्ञान समाविष्ट करण्यासाठी मार्गदर्शक तत्त्वे 13.06.2023 रोजी जारी केले आहेत- हे भारतीय भाषा, कला आणि संस्कृतीच्या संवर्धनावर भर देते

आणि ते दूर करण्याचा प्रयत्न करते. भारतीय ज्ञान प्रणालीला अभ्यासक्रमात समाविष्ट करून भारतीय ज्ञान प्रणालीच्या प्रवाहातील शिक्षणाचे स्तर यूजी किंवा पीजी प्रोग्राममध्ये प्रवेश घेतलेल्या प्रत्येक विद्यार्थ्यांने हे असावे.

उच्च शैक्षणिक क्षेत्रातील कलाकार/कारागीर-निवासस्थानाच्या पॅनेलमेंटसाठी मार्गदर्शक तत्त्वे संस्थांना मे 2023 रोजी जारी केले आहे. कलाकार आणि HEI यांच्यात सहयोग निर्माण करण्यासाठी कला शिक्षणाची प्रभावी रचना विकसित करण्यासाठी अध्यापन संशोधन आणि इतर शैक्षणिक क्रियाकलापांमध्ये नियमितपणे कुशल कला गुरूंचा समावेश करणे जे कलात्मक अनुभवाला पारंपारिक शिक्षणासोबत अधिक फलदायी होण्यासाठी एकत्रित करेल विद्यार्थ्यांसाठी फायदेशीर असेल.

भारतीय वारसा आणि संस्कृतीवर आधारित अभ्यासक्रम सुरू करण्यासाठी मार्गदर्शक तत्त्वे देण्यात आली आहेत लोकांना भारताच्या समृद्ध सांस्कृतिक आणि बौद्धिक वारशाची ओळख करून देणे आणि अल्पकालीन ऑफर करणे. भारतीय वारशावर आधारित मल्टी-टियर क्रेडिट आधारित मॉड्यूलर प्रोग्राम एकाधिक प्रवेश आणि निर्गमनसह संस्कृती यामध्ये शिक्षणाच्या विविध आयामांचा प्रसार आणि ज्ञान प्रदान करणे समाविष्ट आहे. जेसे की वैश्विक मानवी मूल्ये, वैदिक गणित, योग, आयुर्वेद, संस्कृत, भारतीय भाषा, इ. होय.

अनिवार्य क्रेडिट घटक: सर्व अभ्यासक्रमांमध्ये शिक्षणाच्या आत्मसात करण्यासाठी विद्यापीठे लर्नर क्रेडिट्स किंवा भारतीय ज्ञान प्रणाली इलेक्टिव्ह सादर करू शकतात. पारंपारिक ज्ञान आणि अभिमानाने सर्व विषय. UGC ने आधीच 5% समाविष्ट करणे अनिवार्य केले आहे. भारतीय ज्ञान प्रणाली अभ्यासक्रमांशी संबंधित अभ्यासक्रमातील एकूण क्रेडिट्सपैकी. AICTE ने भारतीय ज्ञान प्रणाली अभ्यासक्रम सुरू केला आहे. अभियांत्रिकी महाविद्यालयातील प्रथम वर्षाचे विद्यार्थी.

प्रादेशिक अभ्यासक्रमांची रचना : राज्ये/केंद्रशासित प्रदेश त्यांच्या संबंधित मूळ संस्कृती, कला, हस्तकला, परंपरा, वास्तुकला, शिक्षणाच्यासाठी समर्पित अभ्यासक्रम तयार करण्यासाठी दस्तऐवजीकरण करू शकतात

सहकार्याची व्याप्ती: भारताचा जागतिकीकृत इतिहास पाहता विद्यापीठांनी डिझाइन केलेले बहुविद्याशाखीय अभ्यासक्रम विचारात घेऊ शकतात. जिथे शक्य असेल तिथे आंतरराष्ट्रीय स्तरावर सहयोग करण्याची संधी उपलब्ध करण्याचे काम एनसीईआरटी हाती घेत आहे. शालेय स्तरावर भारत आणि इंडोनेशिया यांच्यातील ऐतिहासिक संबंधांवर प्रकाश टाकणारा मजकूर समाविष्ट करणे.

ऑनलाइन अभ्यासक्रम: विद्यमान भारतीय ज्ञान प्रणाली अभ्यासक्रम डिजिटल लर्निंग प्लॅटफॉर्मवर (SWAYAM, NPTEL) आणि ODL द्वारे समक्रमित केले जाऊ शकतात. संपूर्ण भौगोलिक विद्यार्थ्यांसाठी.

एक संवर्ग तयार करण्यासाठी प्रवेश परीक्षेचा अभ्यासक्रम UGC-NET अंतर्गत चाचणीसाठी विषय म्हणून सुरू केला जाऊ शकतो. विशेष भारतीय ज्ञान प्रणाली प्राध्यापक आणि संशोधक.

शिक्षकांचे नियमित प्रशिक्षण: वर्गाची गुणवत्ता सुधारण्यासाठी शिक्षकांचे प्रशिक्षण आणि अभिमुखता मॉड्यूल तयार केले जाऊ शकतात. भारतीय ज्ञान प्रणाली अभ्यासक्रमांवर वितरण. मध्ये शिक्षकांना प्रशिक्षण देण्यासाठी विशेष शिक्षक प्रशिक्षण केंद्रांची स्थापना विशेष भारतीय ज्ञान प्रणाली प्राध्यापकांद्वारे भारतीय ज्ञान प्रणालीचे विशेष विषय.

शिक्षणाच्या संधी उपलब्ध करून द्या:

भारतीय ज्ञान प्रणाली इंटरनॅशनल - विद्यार्थी इंटरनॅशनल/प्रेटिसिपसाठी मार्ग प्रदान करा आणि त्यांना समुपदेशन प्रदान करावे.

शैक्षणिक सामग्रीचे भाषांतर: भारतीय ज्ञान प्रणाली द्वारे सर्व विषयांच्या शिक्षण सामग्रीचे स्थानिक भाषांमध्ये भाषांतर केले जाऊ शकते विविध शिक्षणाच्या सहभागी करून घेण्यासाठी आणि स्वदेशी अस्मिता जपण्यासाठी केंद्रे.

भारतीय ज्ञान प्रणाली मध्ये संशोधन आणि नवकल्पना समर्थन:

प्राधान्य संशोधन निधी - भविष्यात NRF द्वारे समर्पित संशोधन अनुदान प्रस्तावित केले जाऊ शकते भारतीय ज्ञान प्रणाली-संबंधित संशोधन प्रस्तावांना चालना द्या. उत्प्रेरक अनुदान द्या जे भारतीय ज्ञान प्रणाली मध्ये मूळ, गंभीर आणि सखोल अभ्यासपूर्ण संशोधनास प्रोत्साहन देतील आणि भारतातील भारतीय ज्ञान प्रणाली संशोधनाचे पुनरुज्जीवन करा. PMRF सारख्या प्रतिष्ठित योजनांमध्ये भारतीय ज्ञान प्रणाली ची ओळख करून द्या ज्यामध्ये उत्कृष्ट प्रतिभा आकर्षित करण्यासाठी आंतरविषय भारतीय ज्ञान प्रणाली संशोधन. विविध भव्य राष्ट्रीय आव्हाने, राष्ट्रीय स्पर्धा व हॅकाथॉन आणि नवोपक्रमाला प्रोत्साहन देणे. आंतरराष्ट्रीय सहयोग - संस्था अशा संस्थांद्वारे जागतिक सहयोगात प्रवेश करू शकतात भारत-केंद्रित संशोधन आयोजित करण्यासाठी भारतीय ऐतिहासिक संशोधन परिषद (ICHR) म्हणून भारतीय ज्ञान प्रणाली समाविष्ट करा.

निधी संस्थात्मक समर्थन यंत्रणा: भारतीय ज्ञान प्रणाली केंद्रांच्या स्थापनेद्वारे संस्थात्मक समर्थन यंत्रणा स्थापित करावी ज्या मध्ये देशाच्या विविध भागांमध्ये संशोधन, शिक्षण पोहोच करून उपक्रम सुरू करण्यासाठी उत्प्रेरक असतील. विविध HEI मध्ये भारतीय

ज्ञान प्रणाली केंद्रांच्या स्थापनेसाठी प्रारंभिक निधी प्रदान करावा. अतिरिक्त द्या लक्ष केंद्रित क्षेत्रात जागतिक उत्कृष्टता केंद्रे स्थापन करण्यासाठी निधी द्यावा.

रोजगाराच्या संधी निर्माण करणे: भारतीय ज्ञान प्रणाली आधारित ब्युटीशियन आणि कॉस्मेटिशियन प्रशिक्षण कार्यक्रम, आयुर्वेद आधारित आहारतज्ञ कार्यक्रम, गंधशास्त्र आधारित परफ्युमरी यासारख्या कौशल्यावर आधारित भारतीय ज्ञान प्रणाली आधारित कार्यक्रमांद्वारे तरुणांसाठी रोजगाराच्या संधी निर्माण करा. भारतीय वारसा भारतीय आणि जगाला दाखवण्यासाठी तंत्रज्ञान उपाय आणून हेरिटेज तंत्रज्ञानाचा प्रचार करा. जागतिक पर्यटन बाजारपेठेचा 10% काबीज करण्याचे आणि मोठ्या प्रमाणात प्रदान करण्याचे उद्दिष्ट ठेवा आपल्या तरुणांना रोजगाराच्या संधी.

निष्कर्ष: भारतीय ज्ञान प्रणाली मध्ये प्राचीन भारतातील ज्ञान आणि त्याचे यश आणि आव्हाने आणि भारताच्या भविष्यातील आकांक्षांची विशिष्ट शिक्षण, आरोग्य, पर्यावरण आणि जीवनाच्या सर्व पैलूंबद्दलचे ज्ञान समाविष्ट आहे. भारतीय सर्वांगीण आरोग्य, मानसशास्त्र, न्यूरोसायन्स, निसर्ग, पर्यावरण आणि यासारख्या अनेक क्षेत्रातील समकालीन सामाजिक समस्यांचे निराकरण करण्यासाठी पुढील संशोधनास समर्थन देणे आणि सुलभ करणे हे ज्ञान प्रणालीचे उद्दिष्ट आहे. शाश्वत विकास. इंडियन नॉलेज सिस्टीम (भारतीय ज्ञान प्रणाली) ही भारतीय ज्ञान प्रणाली च्या सर्व पैलूवर आंतरविद्याशाखीय संशोधनाला चालना देण्यासाठी, पुढील संशोधन आणि सामाजिक अनुप्रयोगांसाठी भारतीय ज्ञान प्रणाली जतन आणि प्रसार करण्यासाठी स्थापन केलेली एक नाविन्यपूर्ण सेल आहे. आपल्या देशाचा समृद्ध वारसा आणि पारंपारिक ज्ञानाचा प्रसार करण्यासाठी ते सक्रियपणे काम करेल. भारतीय ज्ञान प्रणाली मध्ये आदिवासी ज्ञान तसेच स्थानिक आणि पारंपारिक शिक्षण पद्धतींचा समावेश असेल ज्यात गणित, खगोलशास्त्र, तत्वज्ञान, योग, वास्तुशास्त्र, वैद्यकशास्त्र, कृषी, अभियांत्रिकी, भाषाशास्त्र, साहित्य, क्रीडा, खेळ, तसेच शासन, राजनैतिक आणि यांचा समावेश असेल. संवर्धन हे केवळ पर्यटनाला चालना देणार नाही तर जागरूकता विकसित करण्यास मदत करेल, भारताची विविधता, संस्कृती आणि परंपरांचे कौतुक तसेच राष्ट्राच्या विविध भागांचे ज्ञान. यामध्ये शिक्षणाच्या विविध आयामांचा प्रसार आणि ज्ञान प्रदान करणे समाविष्ट आहे. वैश्विक मानवी मूल्यांचे क्षेत्र, वैदिक गणित, योग, आयुर्वेद, संस्कृत, भारतीय भाषा, भारतीय उपखंडात स्थित पवित्र धार्मिक प्रदेश, पुरातत्व स्थळे आणि स्मारके, भारताचा वारसा, भारतीय साहित्य, भारतीय शिल्पकला, भारतीय संगीत आणि नृत्य प्रकार, नाटक, विहज्युअल आर्ट्स, परफॉर्मिंग आर्ट्स आणि हस्तकला इ. विद्यापीठे शिकाऊ क्रेडिट्स किंवा भारतीय ज्ञान प्रणाली सादर करू शकतात. पारंपारिक ज्ञान आणि सर्व विषयांमध्ये शिकणाऱ्यांना ज्ञान आत्मसात करण्यासाठी सर्व अभ्यासक्रमांमध्ये निवडक. UGC ने आधीच भारतीय ज्ञान प्रणाली अभ्यासक्रमांशी संबंधित अभ्यासक्रमात एकूण क्रेडिट्सपैकी 5% समाविष्ट करणे अनिवार्य केले आहे. भारतीय ज्ञान प्रणाली केंद्रांच्या स्थापनेद्वारे संस्थात्मक समर्थन यंत्रणा स्थापन करा जी देशाच्या विविध भागांमध्ये संशोधन, शिक्षण आणि उपक्रम सुरू करण्यासाठी उत्प्रेरक ठरतील.

संदर्भ:

1. <https://www.sanskritimagazine.com/india/traditionalknowledge-systems-of-india/>
2. भारतीय ज्ञान प्रणाली खंड ०१ पान. क्र. २४३ ते ३८७
3. <https://iitgn.ac.in/wp-content/uploads/2016/01/IndianKnowledge-Systems-Kapil-Kapoor.pdf>
4. <https://orientviews.wordpress.com/how-colonial-india-destroyed-traditional-knowledge-systems/>
5. <https://IKSindia.org/about.php>
6. <https://www.mygov.in/campaigns>
7. <https://ssrn.com/abstract=4589986>